

RUS EDEBÎ ESERLERİNDEKİ KİŞİ ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Şekip AKTAY**

ÖZ: Kişi adları yüzyıllardır süregelen kültürel zenginliği muhafaza eder. Bunlar bir dilin söz dağarcığında önemli yere sahip olduğundan, kişiadbilim disiplini ile edebiyat alanı birçok açıdan etkileşim içerisindedir. Bir edebî eserdeki kahramanın adı, kurgusal karakterin oluşum aşamasında ön koşul sayıldığından, kişi adları, oluşturulacak tipe giriş niteliğinde olup yazarın kahramanına karşı olan tutumunu belirlemekte ve okuru eserin tarzına hazırlamaktadır. Edebî kişiliklere ait adların anlam yükü taşıma, milli, yerel ve geleneksel özellikler barındırma ve tarihsel dönemi yansıtmaya gibi özellikleri vardır. Bu çalışmada Rus edebiyatının öne çıkan eserlerinde geçen kahramanların adları etimolojik, semantik ve morfolojik açıdan incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Rus Edebiyatı, Kişiadbilim, Rus Edebî Antroponimleri.

A STUDY ON ANTHROPONYMS IN RUSSIAN LITERARY WORKS

ABSTRACT: Personal names preserve the cultural wealth lasting for centuries. As they have an important place in vocabulary, anthroponymy and literature disciplines are in interaction with each other in many aspects. As the protagonist's name in a literary work is regarded as a precondition in the creation of a fictional character, personal names, having introduction value for the character to be created, determine the author's attitude to his/her protagonist and make the reader ready to the style of the literary work. Names belonging to literary personalities have a number of features like carrying a meaning, containing national, local and traditional characteristics and reflecting historical periods. In this paper protagonist names in outstanding works of Russian literature will be studied etymologically, semantically and morphologically.

Keywords: Russian Literature, Anthroponymy, Russian Literary Anthroponyms.

XX. yüzyılda kişi adlarını bilimsel açıdan ele alan, çözümleyen, araştıran bir bilim dalı olarak ortaya çıkan kişiadbilim, dilbilim başta olmak

---

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tamamlanmış "Rus Antroponimisi: Kuramlar ve Uygulamalar" başlıklı doktora tezi çerçevesinde üretilmiştir.

** Dr., Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun, ORCID: 0000-0001-8663-9080, sekip.aktay@gmail.com

üzere tarih, sosyoloji, edebiyat gibi birçok disiplinin inceleme alanına girmiştir. Kişi adları yer adları gibi bir milletin geçmişini, kültür düzeyini, dini inancını ve dünya görüşünü araştırmak açısından önemlidir.

Adların taşıdığı özellikler filolog, kültür bilimci, edebiyat bilimci, tarihçi, dilbilimci ve çevirmen gibi araştırmacıların her zaman ilgisini çekmiştir. Nitekim kişiyi işaret eden adın sürekliliği bazı durumlarda kişinin ölümüyle bile ortadan kalkmaz (Shakespeare, Cervantes, Proust gibi). Bu adlar insanların belleğinde yaşamaya devam eder, kendilerine has doğaları fiziksel varlıklarının ötesinde baki kalır (Tesone, 2013).

Kişi adları sadece günlük hayatta veya resmî belgelerde değil edebî eserlerde de karşımıza çıkmaktadır. Edebî eserin dilinde çeşitli anlamların açığa çıkarılmasına yardım eden dilbilimsel araçlardan biri de onomastik birimlerdir. Adbilimsel incelemeler özel adları göstermekle birlikte, yazarın edebî amaçlarını vurgulamak için de hizmet eder. Bu adbilimsel birimlerin sadece belli bir kısmı edebî estetik işlev taşır. Bu bağlamda, eserdeki karakterleri niteleyen kişi adları göze çarpar, zira yazarın, eserinde geçen her ada anlam yüklemek zorunluluğu yoktur (Andaniyazova, 2015: 15). Edebî kişiliklere ait adların anlam yükü taşıma, milli, yerel ve geleneksel özellikler barındırma ve tarihsel dönemi yansıtmaya gibi özellikleri vardır. Bir edebî eserdeki kahramanın adı, kurgusal karakterin oluşum aşamasında ön koşul sayıldığından, kişi adları, oluşturulacak tipe giriş niteliğinde olup yazarın kahramanına karşı olan tutumunu belirler ve okuru eserin tarzına hazırlar.

Yazar, edebî bir metne, doğru yorumlama biçimiyle kahramanın imgesine gizlenmiş bütün sırları ortaya çıkaracak bazı anlamlar yükleyebilir ve kahramanın imgesi taşıdığı isimle ilişkilidir. Okuyucunun bilincinde edebî şahsiyetin birtakım karakteristik özelliklerle kuşatılmış tipi canlanır. Eserin gidişatında yeni isimlerin ortaya çıkışı dikkatleri üzerine çekerek okuru etkisi altına alır ve onda belli başlı çağrışımlarla birlikte duygu atmosferi oluşmasını sağlar. Dolayısıyla kahraman adları, eserde verilmek istenen düşüncüyü ve zengin içerikli bilgiyi ihtiva ederek, gerekli tüm imgesel anlamları bünyesinde toplar ve olayların anlaşılması noktasında yazarın bakış açısını işaret eder. Ayrıca eserde geçen olayların gizli anlamını okuyucuya aktarır.

M. V. Lomonosov, kahraman isimlerinin metin içinde imge oluşturucu yönüne dikkat çekerek karakterlerin doğru biçimde yorumlanabilmesi için sık sık ad sözlüklerine başvurmuş ve bu konuda "*Adları, eserin edebîliğinden veya dilinden bağımsız tutmak veya ayrı bir araştırma konusu şeklinde ele almak*

yerine, onları karakterleri niteleyerek esere kimlik kazandıran öğeler olarak kabul etmek gerekir” demiştir (Fomin, 2004: 111). Benzer biçimde V. G. Belinski, edebiyat eleştirisi çalışmalarında kişi adlarının edebî eserin imgeselliğini gerçekleştiren unsurlar olduklarını belirterek; “Adın kendisinde, yani gerçek şairin kahramanına verdiği adda belki kendisinin bile görmediği makul bir zorunluluk payı vardır” şeklinde görüş bildirmiştir (Kovalev, 2016: 22).

Kişi adları yazarın imge ve tiplene sisteminde, genelleyici özellik taşıyarak anlatılmak istenen ifadeyi zenginleştirir. Adlar birer imgedir, çünkü sayısız konuşma kontekstinde yazarın ürettiği kişi adları metnin gidişatına yön verirler. Temel seviyede kişiadbilim bilgisine sahip olmadan, eserde yer alan unsurların birbirleriyle olan bağlantılarını tam olarak kavramak mümkün değildir (Borisovna, 2002: 31). Ad, bir bakıma oluşturulan tipi anlamaya yönelik bir anahtar gibidir. Her yazarın kurguladığı tipleri tarih ve edebiyat geleneklerine, sanatsal yöntemlere ve eserin türüne göre adlandırma yöntemi vardır. Hatta bazı kahraman adları gizli anlamlar taşır. Bunların çözüme kavuşması okurun entelektüel seviyesine, kültürüne ve dile hâkim olma düzeyine göre değişir. Yazar, eserinde gerçek tarihî şahsiyetlerin yanı sıra sanatsal boşluğu dolduracak uydurma isimler de kullanabilir. Kişiyi adlandırmak etraflıca düşündükten sonra karar verilen ciddi bir iştir. Bu nedenle söz ustaları kahramanlarına verecekleri isimleri özenle seçerler. Bu husus, yazar için o kadar değerlidir ki, isimlerin az oluşu bile bazen edebî eserde boşluk olduğu hissiyatı oluşturabilir.

Edebî eserlerde kişiadbilimsel söz varlığı yazarın sanatsal düşüncesinde ve eserin ana konusunda oldukça etkilidir. Bu söz varlığı yazarın üslubunun belirlenmesine yönelik çalışmalarda mühim rol üstlenir. Edebî yapıtlarda yazara ait kahraman adlarının yanı sıra gerçek hayattan birçok şair, yazar, tarihî şahsiyet, ressam, besteci, aktör veya bilim adamının adıyla karşılaşabiliriz. Kişi adları tek kelimelik (ad, soyad, patronim¹ veya lakap) olabildiği gibi iki kelimedenden (ad + soyad, ad + patronim) de oluşabilir (Pavlova, 2013: 219). Ad seçimi aşamasında her yazar, ifade gücüne dayalı nüansların aktarımına yardımcı olacak kişi adlarının fonem ve morfemlerine dikkat eder. Adlandırılacak kişinin yaşı, milliyeti ve sosyal durumu gibi verilerin aktarımında yardımcı olacak formül arayışına girer (Ahmetyazova, 2009: 7). Kişi adlarındaki semantik uyum, yazarın sosyal ve estetik durumunun yanı sıra kahramanın yaşadığı kültür potasına da bağlıdır.

---

¹ Baba adı.

Adbilim araştırmacısı İbrahim Şahin, edebî eserlerde geçen kişi adlarını inceleyen disiplin için 'yazınkişiadibilim'² terimini uygun görmüştür. Bu alan adbilimin alt kollarından biri olup şiirsel, edebî antroponimleri (kişi adı) araştıran, bu çerçevede onların sanatsal kullanımını inceleyen antroponimi (kişiadibilim) alanıdır. Bu adlandırmalar çoğunlukla hayali olup edebî eserlerde sanatçının vermek istediği bazı mesajlar üstlenir. Şair veya yazarlar yazmış oldukları eserlerde kişi adlarını bazı özel mesajlar içerecek şekilde kullanabilmektedir. Yalın anlamları haricinde üsluplaştırılmış, sosyal, fikrî anlamlar yüklenmiş bu tarz isimler, genellikle edebî eserlerde geçen kahramanların kişilik özelliklerini yansıtan adlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Şahin, 2015: 33).

Rus edebiyatında adbilim çalışmaları bir disiplin olarak XX. yüzyılın ortalarında ayrı bir akım haline gelmiştir. Edebî eserlerdeki antroponim sisteminin imgelerle olan ilişkisi S. A. Koporskiy, P. Ya. Çyornıy, S. İ. Zinin'in; edebî antroponimlerin işlevleri ve özellikleri V. A. Nikonov, V. M. Karpenko, M. İ. Çeremisina, L. İ. Andreyeva, G. A. Silayeva'nın ve bunların oluşturulmasındaki yöntem ve teknikler M. S. Altman, A. L. Bem, P. M. Bitsilli, L. P. Vaganova, İ. B. Voronova, S. İ. Kotkov, G. F. Kovalyov, E. B. Magazanik'in çalışmalarında ele alınmıştır. Edebî eserlerdeki kişi adları diğer adbilimsel birimlere nispeten, kullanım sıklıklarıyla farklılık gösterir ve eserin imgesellik özelliğini güçlendirerek tarihsel renkliliğin aktarımında rol alır (Maslova, 2011: 96).

Edebî eserlerde görülen insanmerkezci yaklaşım kapsamında, eserdeki isimlerde beliren yazarın dil dünya görüşünü incelemek önem arz etmektedir. Çünkü kişi adları yazarın karşısına, sanatsal yaratıcılık meselelerinin çözümünde imgesel bir birim olarak çıkmaktadır. Bunlar, yazarın bilgisinin ve dünya hakkındaki düşüncelerinin göstergesi gibidir ve metin içerisinde anahtar sözcük görevi görürler. Bu bakımdan antroponimler, dönemin kültürel ve tarihî bağlamıyla sanatçı arasındaki ilişkiyi gösteren veya yazarın bireysel dünya görüşünü yansıtan unsurlardır (Ahmetyazova, 2009: 7). Örneğin; XVIII. yüzyıl Rus edebiyatında kahramanların ad ve soyadından hareket ederek onların olumlu veya olumsuz karakter taşıyıp taşımadıklarını tespit edebilir, öne çıkan karakteristik özelliklerini kestirebiliriz. XIX. yüzyılda kahraman adları karmaşılaşmaya, anlamsal değer kazanmaya ve okuru birtakım

---

² Rusçası: Literaturnaya antroponimika, antroponimika poetičeskaya, stilističeskaya antroponimika.

çağrışımlara sevk ederek metaforik boyutta güçlenmeye başlar. XX. yüzyıla gelindiğinde ise edebî eserlerdeki adların çağrıştırdığı imgeler daha da zorlaşarak verilmek istenen düşüncenin çözüme kavuşması derin bir tarih ve edebiyat tarihi bilgisi gerektirir.

Bu bağlamda XVIII. yüzyıl Rus edebiyatından bir örnek verecek olursak, D. İ. Fonvizin'in "Anasının Kuzusu" (*Недоросль*) adlı komedisinde, soyadlarına bakarak kahramanların karakter özelliklerini ve meslekî uğraşlarını belirlemek oldukça kolaydır. Kahramanların adları karakterlerini ve doğalarını yansıtmaktadır. Örneğin; eserdeki delikanlı Mitrofan'ın adı Yunan kökenlidir, Türkçeye 'Anadan olma' olarak çevrilebilir. Yani, annesini babasından daha çok seven ve saygı duyan, sürekli annesinin gözetiminde olan 'Anasının oğlu, kuzusu' şeklinde yorumlayabiliriz. Bu ad, onun eserdeki rolünü ve yerini en iyi şekilde temsil etmektedir. Mitrofan'ın ebeveynleri Prostakova Hanım'a ve Prostokov Bey'e (Prostota, Rusçada sadelik demektir) bakıldığında, ailenin soyadından da anlaşılacağı üzere sade ve samimi bir yaşantıya sahip, sıradan insanlar olarak betimlenmiş ve okuyucunun bu surette anlaması ön görülmüştür (Balabanoviç, 2014: 69).

Rus Biçimcilik Okulu'nun temsilcilerinin edebiyat alanındaki ad çalışmalarının gelişmesine katkıları azımsanmayacak ölçüdedir. Onlar için edebiyat her ne kadar öncelikli mesele olmasa da incelemelerinde kişi adlarının analizlerine yer verilmiştir. Yu. Tınyanov, B. Eyhenbaum ve V. Vinogradov; Puşkin, Gogol, Dostoyevski gibi Rus yazarların eserlerini inceleyerek bu disiplinin gelişimine etki eden faktörleri somut materyaller zemininde formüleştirmiştir (Fomin, 2004: 112). Edebiyat alanında yaptığı edebiyat çalışmalarıyla bilinen A. L. Bem, F. M. Dostoyevski'deki kişi adları sistemine dair şöyle demiştir: "Ad seçiminin ilk bakışta rastgele oluşturulduğu düşünülen kısımlara yakından bakılınca yazarın tamamen bilinçli bir şekilde yaklaştığı göze çarpmaktadır. Romandaki kişi adları, tek sefer kullanılmış olsalar dahi önemlidir" (Venyin, 2015: 11).

Dostoyevski'nin eserlerindeki kişi adları tarih, toplum ve din eksenli anlamları harmanlayan birtakım özgün özelliklere sahiptir. Adın veya soyadın türetildiği köken, genellikle kahramanın karakter özelliğiyle, kaderiyle veya yetisiyle ilişki içerisindedir. Onun romanlarında, alt metnine derin anlamlar yüklenmiş, genellikle kendine özgü bir dizi kahraman adıyla karşılaşırız. Edebiyat eserlerine estetik ve derinlik katan bu özellik kendini 'Suç ve Ceza' romanında geniş ölçüde hissettirmektedir. Dostoyevski'nin

tasarladığı kahraman isimleri, romanlarının mitolojik yapısını sembolik düzlemde yansıtarak kişilerin karakterini, sujedeki işlevini, yazarın kahramanlara ve dile getirdikleri düşüncelere karşı tutumunu, son olarak da ait oldukları tabakayı belirtir. Nitekim tüm eserin konusunu adbilim çerçevesinde ele almış olur. Eserin başkahramanının adına göz atacak olursak; *Rodion Romanoviç Raskolnikov* adında fonetik ve estetik açıdan bir uyum söz konusudur. *Raskolnikov* soyadı okura semantik olarak göz kırpmaktadır, yani sembolik ve metaforik açıdan bakıldığında *Raskolnikov* sözcüğü 'raskalivat' (bölmek, parçalamak), 'raskol' (bölünme, parçalanma) kökünden ileri gelir. Bu sözle bütünlük içinde olmayan manevi kişiliğindeki 'ikilik' gösterilmek istenmiştir. Yani karakterin ruhsal dünyasında çatışmalar olduğu anlamına gelmektedir (Venyin, 2015: 9).

'Rodion' Antik Yunanca 'Pembe gül veya Rodos adası sakini' demektir. İki cinayet işlemiş bir katili 'pembe gül' metaforuyla nitelemek biraz tuhaf görünebilir, ancak psikolojide pembe gülün 'şefkat' manası vardır. Buradan hareketle her şeye rağmen kahramanın ruhunun ince olduğu fikri ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan Rodos adası, keşişlerin uzun yıllar tek başlarına yaşayarak günahkâr insanların kefaretlerini ödediklerini düşündükleri bir yerdir. Yazar, bu açıdan bakıldığında *Raskolnikov*'un sadece Hristiyanlara değil, Ortodoksluğa da bağlı olduğunu belirtmek istemiş olabilir. Ayrıca romanda kahramana annesi ve kız kardeşi *Rodey*, arkadaşı *Razumihin* ise *Rodka* diye seslenmektedir. Bu isimler 'Rod (soy), rodnoy (öz, yakın), rodina (vatan, memleket)' gibi Rusça kelimelerle fonetik açıdan uyumludur. Böylece okurda kahramanın tanrıya inanan, dolayısıyla yüksek ahlâk sahibi, insanlara karşı açık yürekli ve onları gerçekten sevebilecek kapasitede olduğu izlenimi uyanır.

Öte yandan, *Raskolnikov*'un patronimi (baba adı) olan *Romanoviç*, 'Romalı' anlamına gelen *Roman* adından türemiştir. *Roman* adı, August veya Neron gibi benliklerini 'tanrısal' boyutta değerlendiren, sonra da Roma Katolik Kilisesi'nin liderleri konumuna geçerek, kendilerini İsa peygamberin yerine geçebilecek düzeyde ve Tanrı gibi yanılmaz olarak gören, kibirli antik Roma imparatorlarını çağrıştırmaktadır. Kibir, kendini insanlardan soyutlama hali ve öfke, kahramanı artık bir Hristiyan değil, İsa karşıtı ve toplumun karşı çıktığı ahlâk dışı eylemlerde bulunan birisi yapar (Venyin, 2015: 10). Bir diğer örnek olarak, kahramanın arkadaşı olan *Razumihin* adının kökünde 'razum' (akıl) sözcüğü vardır. Karakter de adına uygun bir şekilde akli başında, mantıklı bir şekilde düşünen kişi izlenimi vermektedir ya da

Zametov karakteri, 'zametit' (fark etmek, farkına varmak) fiilinden üretilerek farkındalık sahibi bir karakter imajı çizilmek istenmiştir (Venyin, 2015: 8).

Rus edebiyatının bir diğer büyük ustası Tolstoy'un yaratıcılığındaki kişi adlarının analizi için öncelikle romanlarına başvurmak gerektiği düşünülür. Biçimcilik akımı temsilcilerinden B. Eyhenbaum "Savaş ve Barış" adlı eserdeki kahramanların soyadlarının sembolleştirme ve genelleştirme gibi işlevlerden yoksun olduklarını düşündüğü için adlandırma işleminin önemsiz ve başarısız olduğunu ileri sürer (Masolova, 2018, 160). Ancak edebî kahramanların adlarının rastgele alınmadığını unutmamak gerekir. Anlamları, biçimleri ve kullanım durumları, yazarın fikrini ifade eden sanatsal ve görsel araçlarla doğrudan ilişkilidir. Örneğin; adı geçen eserin son kısmında ideal bir anne olarak gösterilen *Nataşa Rostova'nın*, ismini Latince *Natalis'*den (doğuran, öz) aldığı konusunda savlar mevcuttur. *Nikolay Rostov'un* adı konusunda da Nikolay Ugodnik'e³ gönderme yapıldığı üzerine yoğunlaşmıştır. *Andrey Balkonski'nin* adının ise Knez Andrey'in yiğitliklerine istinaden verildiği düşünülür (Rostova, 2012: 82).

"Anna Karenina" romanında Tolstoy kahramanları için isim seçimini birtakım ölçütler esasında yapmıştır. L. N. Tolstoy'un oğlu S. L. Tolstoy babasından *Karenin* adının Antik Yunanca 'baş, kafa' anlamına gelen 'káρηvov' sözünden ileri geldiğini duyduğunu belirtmiştir. Duyguları yerine akli ve sağduyusuyla hareket eden *Anna'nın* kocasını 'ussal, rasyonel insan'⁴ olarak nitelendirmiş ve ona *Karenin* adını vermeyi uygun görmüştür. B. Eyhenbaum *Vronski* soyadının yazarın üsluplaştırma tekniğine göre üretildiğini belirterek yazarın kahramanını, 1830'lu yıllardaki edebî kişiliklerle ilişkilendirdiğinin altını çizer.

Edebiyat bilimci M. S. Altman'a göre ise Tolstoy "Anna Karenina" romanında kişilerin protipleri üzerinde harflerin yerini değiştirme suretiyle ürettiği kendine özgü bir adlandırma yöntemi kullanır (Rostova, 2012: 81). Özer (2018), *Anna* isminin 'merhametli, hayırlı' anlamına geldiğini, yani ismin kimsenin doğuştan günahkar olmadığına işaret ettiğini belirtir. Ona göre, yazar bununla, ahlakî düşüş sürecini anlatmaya çalışır (Özer, 2018: 40). Eserde yazarın gizli mesaj yüklediği antroponimlerden bir diğeri *Vronski'nin*

³ **Nikolaos:** Yunan Hristiyan aziz ve piskopos, kendisine atfedilen mucizeler sebebiyle 'mucize yaratan' lakabıyla bilinir.

⁴ Rusçası: Golovnoy çelovek. 'Golova' Rusçada 'baş, kafa' anlamına gelir.

satın aldığı atın adı olan *Fru-Fru*'dur. *Fru-Fru* aslında bir edebî kahramanın adı olup *Jilbert* adlı hafifmeşrep bir kızın ev ortamında kullandığı bir lakaptır. *Fru-fru* evlenir, sonra kocasını ve oğlunu bırakarak sevgilisiyle kaçır. Düelloda kocası sevgilisini öldürür, Fru-Fru da çok zaman geçmeden evine döndükten sonra ölür. Dolayısıyla *Vronski*'nin atının adı *Anna Karenina*'nın kaderini simgeler. D. S. Merejkovski, "Anna Karenina" romanında *Fru-Fru* adlı at ve *Anna* arasında paralellikler olduğunu ifade eder. *Fru-Fru* kusursuz bir attır; *Anna* da dış görünüşüyle etrafını büyülemektedir. Bu paralellikler bir tesadüf değildir. *Fru-Fru*'nun bir at yarışı sırasında ölümü *Anna*'nın trajedisini sembolize etmektedir (Özer, 2018: 44).

Kahraman adının seçimi hususuna özen gösteren yazarlardan bir diğeri İ. A. Gonçarov'dur. Örneğin; Gonçarov'un "Oblomov" adlı romanının başkahramanı *Oblomov* adının köküne bakıldığında bu sözcük birkaç farklı şekilde yorumlanabilir. Öncelikle Rusçada 'oblom' sözcüğü 'ağır, hantal' demektir, 'oblomat: kırmak', 'oblomok' ise 'parça, kırıntı, enkaz' anlamlarına gelir. Bu da karakterin şahsiyet olarak henüz bir bütünlüğünün olmadığına işaret eden 'eksik, natamam' şeklinde yorumlanabilir. Bir diğer versiyon ise Rusça 'obly' (yuvarlak) sıfatından hareketle türetilen varsayımlardır. 'Yuvarlak, halka' ve 'kırmak' sözcüklerini bir araya getiren melez bir değerlendirme yapılabilir. Böylece bireyin içine kapalılığını, yaşamında herhangi bir ilerlemenin olmamasını ve statikliği simgeleyen halka, kırılmış, parçalanmış bir şekilde verilmek istenmiş olabilir (Tigren, 1990).

Bunların yanı sıra Rus edebiyatında Türk kökenli antroponimler de göze çarpmaktadır. Örneğin, N. G. Çernuşevski'nin "Ne yapmalı?" (*Что делать?*) adlı romanının ana karakterlerinden olan *Rahmetov* soyadı aslen Arapça olup Türkçe üzerinden Rusçaya geçmiştir. 'Merhamet eden, acıyan, koruyan kişi' anlamına gelen *Rahmetov* soyadı, kahramanın davranışlarının özünü yansıtmaktadır. *Rahmetov*'un devrime hazırlık aşamasında çıkar gözetmeden yaptığı hayır ve iyilikler bu doğrultuda karakterin kendisiyle özdeşleştirilebilir (Dobrozrakova, 2012: 42). Bir başka örnek olarak İ. Turgenyev'in kaleme aldığı "Babalar ve Oğullar" adlı romanın başkahramanı *Bazarov*'u verebiliriz. Kahramanın soyadı köken olarak Farsça olan ancak Türkçe üzerinden Rus diline geçen 'bazar' sözcüğünden türemiştir. Eski Türklerde pazar kurulan bayram günlerinde doğan çocuklara iyiliğin habercisi olarak *Bazar* adı verilmiştir. Ancak burada *Bazar*, 'pazar yeri, çarşı' anlamının dışında 'bağır, gürültü, patırtı, yaygara' anlamlarında kullanılmıştır. *Bazarov*, gürültü koparan ve yaygaracı bir insan

olarak nitelendirilip Turgenyev tarafından bu doğrultuda adlandırılmıştır. Romanın bazı kısımlarında 'diyalog' yerine 'tartışma' sözcüğünün kullanılması da buna bir işarettir (Gorbanevski, 1984: 46).

Rus edebî eserlerindeki kurgusal karakterlerden zamanla **Oblomovluk** (*Обломовщина*), **Hlestakovluk** (*Хлестаковщина*), **Plyuşkinlik** (*Плюшкинизм*), **Belikovluk** (*Беликовщина*), **Bazarovluk** (*Базаровщина*), **Manilovluk** (*Маниловщина*) gibi kavramlar türetme geleneği oluşmuştur. Bu terimler aktif bir kullanıma sahip olup sözlüklerde yerini almıştır. Bilindiği üzere antroponimler simgeleştirme işlevine sahiptir. Örneğin; *Oblomov* adından tembelliğin ve duyumsamazlığın sembolü olarak nitelendirilen *Oblomovluk* kavramı türemiştir. Oblomovluk, literatüre bir varoluş trajedisi, bilinçli bir tembellik, atalet hali olarak geçmiştir. Bu terim için kusursuz dinginliğin ütopyik sembolü tanımı yapılmıştır. Yaşama karşı bir farkındalık boyutu oluşsa da sonu bilinen yolda ilerlemek istememenin getirdiği bir tükenmişlik vardır. Toplumsal hayattan bir kopuş, çevreye uyum sağlayamama söz konusudur. Oblomovluğun bir hastalık mı yoksa bir tercih mi olduğu tartışma konusudur.

N. V. Gogol'ün "Ölü Canlar" eserinde yarattığı kurgusal karakter *Plyuşkin* cimriliğin ve pintiliğin sembolüdür. Rus dilinde *Plyuşkin sendromu* veya *Plyuşkinizm* şeklinde karşımıza çıkar. Gogol'ün yine aynı eserinde yer verdiği bir diğer kahraman *Manilov* hayalperest bir kişiliğe sahiptir. Bu noktada akıllara Gogol'ün bu adı Rusça 'manit' (kendine çekmek, kandırmak) fiilinden türetmiş olabileceği gelmektedir. Keza *Manilov* eserde *Çiçikov*'un karşılaştığı ilk 'ölü can' satıcısıdır. *Manilovluk* ise gerçek hayattan tümüyle kopmuş vaziyette boş bir hayalcilik durumudur. Asla gerçekleşmeyecek plan ve projeler söz konusu olduğunda bu ifade kullanılır. *Manilovluk*, insanın çevresine karşı herhangi bir eyleme geçmeden ve hayalci bir yaklaşım sergilemesidir, faydasız söylemlerle ve boş sohbetle eş anlamlı konuma gelmiştir. Gogol'ün "Müfettiş" adlı oyunundaki kurgusal karakter *Hlestakov*, kendini müfettiş olarak tanıtan dizginlenemeyen palavracı, aşırı övünge, yüksekte atan biridir. *Hlestakovluk* teriminden 'utanmadan, sıkılmadan, yüzüstüce övünme' anlamlarında istifade edilmektedir.

A. Çehov'un "Kabuğuna Sinmiş Adam" (*Человек в футляре*) adlı öyküsündeki *Belikov* karakteri de zamanla Rus günlük yaşantısına giren kavramlardan biridir. Yazarın kurguladığı *Belikov*, toplumsal kurallara sıkı sıkıya bağlı, çevresindekilerin her sözünü umursayan bir tiptedir. Bu

yüzden de canını acıtabilecek her şeye karşı önceden temkinlidir. Kafasının içinde başka bir dünya yaratır ve yalnız o dünyanın içinde kendini güvende hisseder. Hayatını dışarıya karşı ağlar örererek donattığı için kendisine 'örümcek' yakıştırması yapılır. Ayrıca sıcak havalarda bile çizmelerini ve paltosunu çıkarmayan, şemsiyesinden asla ayrılamayan, siyah gömlek giyen, gözlük takan, kulaklarını pamukla tıkayan, kısacası hayatın gerçeklerinden kaçarak yaşamaya çalışan bir tiptir (Uğurlutan, 2009: 90). Bu türden insanlarla gerçek hayatta da çok sık karşılaşırız. Rusçada bu kimseleri tanımlamak için *Belikov*, bu olguyu ifade etmek için de *Belikovluk* kavramı kullanılır. Öte yandan Çehov'un karakterini kurgulama aşamasında, onun adına birtakım gizli anlamlar yüklediğini görüyoruz. Örneğin; *Belikov*'un ismindeki tını 'beliy' (beyaz) kelimesini çağrıştırır. Solukluk ve siliklik hissi uyandıran beyaz renk, kahramanın öyküdeki yaşantısı açısından özdeştir diyebiliriz.

Bazarov 1860'lı yıllarda Batı Avrupa'nın materyalist felsefesiyle ilgilenen farklı kesimlerden öğrenci sınıflarını temsil eder. *Bazarovluk* ise nihilizmi benimsemiş, doğa bilimleriyle meşgul olan, geleneksel sanatı, alışlagelmiş davranış kurallarını ve estetik değerleri reddeden zihniyeti betimlemek için kullanılır. *Bazarovluk* milli kültürel değerlere, geleneklere, örf ve adetlere karşı duruş sergilemektir.

Batı edebiyatından bir örnek olarak ise, Viktor Hugo'nun "Notre Dame'ın Kamburu" adlı eserindeki çirkin, kambur, aksak ve sağır olan *Quasimodo* tiplmesi çirkinliğin ve gudubetliğin sembolü haline gelmiş, Fransız kültüründe sıkça kullanılan bir hitap biçimine bürünmüştür.

Sonuç olarak kişi adları, edebî eserde anlatılmak istenen düşüncenin veya alt metnin oluşturulmasında aktif bir rol aldıkları için edebiyat biliminin kişiadbilim alanı ile sıkı bir dilsel bildirişim içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Edebî kişi adları, bir eserdeki fikir içeriği ve sanatsal imgelerle bütünleşmiştir. Bunlar, kahramanları tanıtmalarının yanı sıra, eserin konusuyla, türüyle, genel kompozisyonla ve biçim özellikleriyle doğrudan ilişkili olup esere üslup açısından renklilik katarlar. Dolayısıyla kişi adlarına yönelik bir analiz yapılmadan edebî bir eserin anlamının tam olarak kavranamayacağı sonucuna ulaşılabilir.

Kaynakça

- Andaniyazova, D. (2015). Edebî Metinde Onomastik Birimlerin Kullanım Özellikleri, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı, 54, Haziran, 15-22.
- Balabanoviç, İ. S. (2014). Antroponimi v Poezii A. S. Kuşnera (Na materyale sbornika 'Kanva') *Karpovskiye nauçniye çteniya*, sb. nauç. st. 61-64. Minsk: Belorusskiy Dom Peçati.
- Borisovna, Yu. M. (2002). *Antroponimi v poezii V. Hlebnikova i O. Mandelştama*. Dissertatsiya na soiskaniye uçenoy stepeni kandidata filologičeskoy nauk. Rossiyskaya Akademiya Nauk, İstitut Russkogo Yazıka im. V. V. Vinogradova, Moskva.
- Dobrozrakova, G. A. (2012). 'Govoryaşçiye' familii personajey Sergeya Dovlatova. *Russkaya Reç*, No: 3. Samara.
- Fomin, A. A. (2004). Literaturnaya onomastika v Rossii: İtogi i Perspektivi, *Voprosi Onomastiki*, No:1.
- Gorbanevski, M. (1984). *İvan Da Marya. Rasskazı ob istorii russkih imen, otçestvo i familii*. Moskva: Russkiy yazık.
- Kovalev, G. F. (2016). Aspekti izuçeniya imen sobstvennih v hudojestvennih proizvedeniyah, *Regionalnaya onomastika: Problemi i perspektivi issledovaniya*: sb. nauç. statey: Vitebsk. 19-23.
- Maslova, E. F. (2011). Strukturniye osobennosti antroponimov v romanah Lyudmili Ulitskoy 'Daniel Ştayn, Perevodçik' i 'İskrenne Vaş Şurik', *Vestnik Çelyabinskogo Gosudarstvennogo Universiteta*. No: 25. 95-99.
- Masolova, Ye. A. (2018). Antroponimi v povesti L. N. Tolstogo 'Hadji-Murat'. *Problemi istoričeskoy poetiki*, Tom 16, No: 2, *Novosibirskiy Gosudarstvenniy Tehniçeskiy Universitet*, 158-173. Novosibirsk.
- Özer, Z. B. (2018). Anna Karenina'yı Yeniden Okumak, *Roman Kahramanları*. Sayı 35, s. 36-47. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Pavlova V. G. (2013). Antroponimi v tekstovom prostranstve poezii Nikolaya Aleşkova (Na primere sbornika 'Sın Petra i Marişi'). *Molodoy Uçyoniy*. No:2, 217-220.
- Rostova Ye. G. (2012), Simvolika imen sobstvennih v romane L. N. Tolstogo 'Voyna i Mir', *Russkiy yazık za rubejom*. No:5, 79-83.
- Şahin, İ. (2015). *Adbilim (Çerçeve, Terim, Yöntem ve Sınıflandırmalarıyla)*. Ankara: Pegem Akademi.

- Tesone J. E. (2013). *Adların İzinde, Ötekilerin Bizde Yazdıkları*. Çeviren: Barış Şannan, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tigren, P. (1990). Oblomov kak çelovek-oblomok. *Russkaya Literatura*. No.3.
- Uğurlutan, E. (2009). *Anton Pavloviç Çehov'un Uzun Öyküleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Ankara.
- Venyin, M. (2015). *Antroponimika romana F.M. Dostoyevskogo 'Prestupleniye i Nakazaniye' kak hudojestvennaya sistema*. Dissertatsiya na soiskaniye uçenoy stepeni kandidata filologičeskoy nauk. Moskva: MGU.